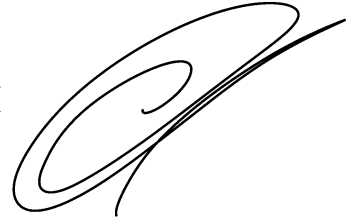

**ПРАТ «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»**

КРИВОШЛИКОВ СЕРГІЙ ФЕДОРОВИЧ

УДК 351.86:351.862(477)

**РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО
ЗАХИСТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ**

25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони
громадського порядку

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Київ – 2026

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана здобувачем шляхом самостійної підготовки наукових досліджень до захисту.

Офіційні опоненти:

доктор наук з державного управління
МАЛИШЕВ Костянтин Вікторович,
Чернівецьке управління департаменту внутрішньої
безпеки Національної поліції України,
Начальник;

доктор наук з державного управління, доцент
СУПРУНОВА Ірина Валеріївна,
Державний університет «Житомирська
політехніка», завідувачка кафедри національної
безпеки та правоохоронної діяльності;

доктор наук з державного управління, доцент
ТОРІЧНИЙ Вадим Олександрович,
Національна академія Державної прикордонної
служби України ім. Богдана Хмельницького,
професор кафедри національної безпеки та
управління.

Захист відбудеться «16» жовтня 2026 року об 11.30 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.142.04 ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у Міжнародному бібліотечно-інформаційному центрі ім. Ярослава Мудрого ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» за адресою: 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2.

Автореферат розіслано «15» вересня 2026 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

І. М. Капеліста

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний етап розвитку української держави характеризується безпрецедентним ускладненням безпекового середовища, у якому загрози життю і здоров'ю населення, територіям, критичній інфраструктурі, довкіллю, матеріальним ресурсам і функціонуванню публічних інституцій набули системного, багатовимірного і тривалого характеру. Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України зумовила радикальну трансформацію умов функціонування системи цивільного захисту. Надзвичайні ситуації дедалі частіше виникають як наслідок воєнних дій, ракетних і дронівих ударів, руйнування об'єктів критичної інфраструктури, порушення енергетичних, транспортних, водних, цифрових і медичних систем, масового переміщення населення, екологічних загроз, інформаційних впливів та кібер-інцидентів. За таких умов, цивільний захист перестає бути винятково спеціалізованою сферою реагування на надзвичайні ситуації і набуває статусу однієї з базових функцій держави, безпосередньо пов'язаної із забезпеченням національної стійкості, гуманітарної безпеки, захистом прав людини, безперервністю критичних функцій суспільства та відновленням територій після кризових загроз.

Набуття Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі та участь у європейських механізмах взаємодопомоги зумовлюють необхідність гармонізації національних підходів із практиками Механізму цивільного захисту ЄС, а відтак – глибокої інституційної перебудови системи державного управління у цій сфері. Європейська інтеграція у сфері цивільного захисту передбачає перехід від переважно реактивної моделі до системи, заснованої на превенції, оцінюванні ризиків, прозорості, підзвітності, міжсекторальній взаємодії, участі громад, цифровій сумісності, спільних навчаннях, сертифікації персоналу, стандартизованих процедурах прийому та надання допомоги. Водночас досвід від початку повномасштабного вторгнення є унікальним для європейської системи безпеки. Він демонструє функціонування цивільного захисту в умовах тривалої воєнної, енергетичної, інфраструктурної, гуманітарної та цифрової кризи, що потребує його наукового узагальнення і концептуального оформлення.

Чинна система цивільного захисту України, попри значний нормативний, інституційний та практичний розвиток, зберігає низку проблем, які обмежують її ефективність. До таких проблем належать фрагментація нормативно-правового регулювання, недостатня узгодженість повноважень між суб'єктами різних рівнів, нерівномірність спроможності територіальних громад, дефіцит ресурсів для утримання укриттів і локальних систем оповіщення, недостатня інтегрованість інформаційних платформ, слабка інституціоналізація взаємодії з добровольцями, громадськими організаціями та приватними операторами критичної інфраструктури, обмеженість ризик-орієнтованого бюджетування, недостатній рівень цифрової та кіберстійкості окремих ланок системи. Відповідно, наукова проблема полягає у необхідності теоретичного обґрунтування та розроблення цілісної концепції розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України, яка поєднувала б воєнний досвід, європейські стандарти, ризик-

орієнтовану методологію, цифрову трансформацію, мережеве врядування, інституційну спроможність громад і гуманітарну спрямованість державної політики.

Ступінь наукової розробленості проблеми. Теоретико-методологічні та прикладні аспекти державного управління у сфері цивільного захисту, цивільної безпеки, реагування на надзвичайні ситуації, стійкості територіальних громад, захисту критичної інфраструктури та управління ризиками досліджувалися у працях вітчизняних та іноземних науковців. Вагомий внесок у розроблення проблематики інституційних засад цивільного захисту, його історичної еволюції, функціонально-структурної організації, механізмів державного управління, територіальних і функціональних підсистем, медичного, пожежного, радіаційного, техногенного та екологічного захисту зробили С. Андреев, Н. Клименко, Л. Жукова, О. Биков, П. Волянський, В. Доманський, Г. Ситник, С. Мосов, В. Костенко, І. Кринична, С. Лисенко, К. Малишев, Є. Романенко, В. Торічний, О. Труш, О. Подскальна, Р. Примуш І. Супрунова, Т. Яровой та ін. дослідники. Окремий напрям становлять праці науковців, присвячені проблематиці державного управління в умовах європейської інтеграції. У цьому контексті вагомими є дослідження О. Алейнікової, О. Бобось, М. Гончаренко, А. Дакал, Г. Дмитренко, І. Капелістої, Д. Мартишина, Р. Овчаренко, А. Омарова, К. Пивоварова, Г. Ситник, Н. Сіцінського, І. Семенець-Орлової, О. Твердохліб, К. Швець, Т. Шестаковської та ін. Наукові праці зазначених дослідників сформулювали належне теоретичне підґрунтя для аналізу закономірностей становлення та розвитку системи цивільного захисту України, її нормативно-правового забезпечення й інституційної організації, особливостей поєднання централізованого управління з децентралізованим виконанням відповідних завдань, а також перспектив її модернізації з урахуванням європейських підходів і практик.

Зарубіжні дослідження у сфері управління ризиками надзвичайних ситуацій (disaster risk management), стійкості (resilience), кризового та надзвичайного управління (emergency management), захисту критичної інфраструктури (critical infrastructure protection) і кризового врядування (crisis governance) зосереджуються на переході від переважно реактивного реагування до системного управління ризиками, від ізольованих відомчих процедур до багаторівневого врядування, а також від технократичної моделі забезпечення безпеки до концепції «whole-of-society approach», у межах якої держава, територіальні громади, бізнес, наукові установи та населення розглядаються як взаємопов'язані суб'єкти формування суспільної стійкості. Практика США, Японії, Канади, Австралії та держав – членів Європейського Союзу засвідчує, що ефективність системи цивільного захисту визначається не лише спроможністю аварійно-рятувальних служб, а й рівнем розвитку систем раннього попередження, цифрової аналітики та кризових комунікацій, якістю підготовки населення, потенціалом добровольчого сектору, достатністю фінансування превентивних заходів, інтеграцією наукових знань у процеси формування державної політики та здатністю інституційної системи накопичувати й використовувати досвід реагування на реальні кризові події. Водночас сучасна наукова література не забезпечує достатньо комплексного

висвітлення специфіки розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України в умовах одночасного впливу повномасштабної війни, децентралізації, цифрової трансформації, європейської інтеграції та необхідності забезпечення повоєнного відновлення. Що зумовлює потребу в системному науковому осмисленні відповідних трансформацій та розробленні авторської концептуальної моделі державного управління у сфері цивільного захисту, яка б інтегрувала теоретико-методологічні, нормативно-правові, інституційні, технологічні та практичні складові його модернізації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тематика роботи відповідає пріоритетам державної політики України щодо забезпечення безпеки населення і територій, розвитку Єдиної державної системи цивільного захисту, захисту критичної інфраструктури, упровадження ризик-орієнтованого підходу, цифрової трансформації публічного управління, реалізації курсу на членство України в Європейському Союзі та формування національної стійкості. Дослідження проведено в межах Загального плану науково-дослідної роботи ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» на 2019–2024 рр.: «Дослідження теоретико-методологічних основ розвитку української державності в контексті світових модернізаційних процесів формування національних громадянських суспільств: політичний, юридичний, економічний, соціальний, психологічний та управлінський аспекти» (номер державної реєстрації – 0119U100492) та Загальноакадемічної науково-дослідної теми ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» на 2025–2029 рр.: «Дослідження теоретико-методологічних основ забезпечення сталого розвитку української державності в контексті сучасних викликів та загроз: правовий, економічний, безпековий, психологічний та управлінський аспекти» (номер державної реєстрації – 0125U002151).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробленні цілісної концепції розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України в умовах європейської інтеграції, що передбачає формування ризик-орієнтованої, інноваційної, мережевої та інституційно спроможної моделі управління, сумісної з європейськими підходами і зорієнтованої на забезпечення належного рівня захисту населення та територій, стійкості критичних функцій, ефективного реагування на комплексні загрози та здійснення післякризового відновлення.

Для реалізації зазначеної мети необхідно було виконати такі *завдання*:

- розкрити загально-теоретичні засади організації державного управління у сфері цивільного захисту;
- визначити закономірності еволюції системи цивільного захисту України від моделі цивільної оборони до сучасної багаторівневої системи управління ризиками;
- систематизувати наукові підходи до дослідження системи цивільного захисту України;
- охарактеризувати суб'єктно-об'єктну архітектуру державного управління у сфері цивільного захисту України та визначити особливості взаємодії між

центрального, регіонального, місцевого, об'єктового, громадського і приватного рівнями;

- проаналізувати вплив децентралізації на розвиток територіальних підсистем цивільного захисту та визначити проблеми й напрями посилення спроможності громад;

- виявити сучасні державно-управлінські виклики у сфері цивільного захисту України, зумовлені воєнними діями, ураженням критичної інфраструктури, техногенними, екологічними, цифровими, інформаційними та гуманітарними ризиками;

- обґрунтувати необхідність переходу до ризик-орієнтованої моделі державного управління, заснованої на оцінюванні ризиків, індикаторах готовності, спроможності та результативності;

- визначити роль стійкості критичної інфраструктури як центрального елементу сучасної системи цивільного захисту;

- охарактеризувати значення цифрової трансформації, геоінформаційних систем, інтегрованих реєстрів, ситуаційних центрів, мобільних застосунків, систем оповіщення та кіберстійкості у модернізації цивільного захисту;

- дослідити сучасні моделі та інноваційні механізми державного управління у сфері цивільного захисту, обґрунтувати структурно-функціональні елементи інноваційної моделі розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України;

- визначити місце громадянського суспільства, волонтерських мереж, добровільних рятувальних формувань, благодійних організацій, бізнесу і місцевих спільнот як повноцінних суб'єктів спільної безпекової відповідальності;

- узагальнити досвід функціонування системи цивільного захисту України в умовах повномасштабного вторгнення та визначити можливості його інституціоналізації у нормативно-правових, організаційних і цифрових механізмах;

- визначити концептуальні засади інтеграції державного управління у сфері цивільного захисту України до європейської системи цивільного захисту, з урахуванням нормативної еквівалентності, процедурної сумісності, технічної інтероперабельності та операційної конвергенції;

- розробити імплементаційну логіку впровадження авторської інноваційної моделі розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України в умовах європейської інтеграції, визначивши нормативний, технічний та операційний контури її практичного впровадження.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі формування, реалізації та розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні, нормативно-правові, інституційні, організаційно-функціональні та цифрові засади розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України в умовах європейської інтеграції.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність загальнонаукових, спеціально-наукових та міждисциплінарних методів, комплексне застосування яких забезпечило системне

й всебічне дослідження закономірностей розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України. Зокрема, *діалектичний метод* застосовано для дослідження еволюції цивільного захисту як динамічної системи, що змінюється під впливом воєнних, техногенних, природних, соціальних, цифрових і євроінтеграційних чинників (п. 1.1, 1.3). *Системний метод* дав змогу розглянути цивільний захист як цілісну багаторівневу систему, у якій взаємодіють суб'єкти, об'єкти, ресурси, процедури, цифрові платформи, правові режими та управлінські процеси (п. 2.1, 2.2, 4.1). *Структурно-функціональний метод* використано для аналізу повноважень Кабінету Міністрів України, ДСНС, центральних органів виконавчої влади, місцевих державних і військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, операторів критичної інфраструктури, добровольчих формувань та інших учасників системи цивільного захисту (п. 2.1, 2.2, 4.2, 5.1). *Інституціональний метод* дав змогу визначити роль нормативно-правових, організаційних і процедурних механізмів у забезпеченні стійкості системи (п. 3.3, 4.2), а *ризик-орієнтований підхід* – обґрунтувати необхідність планування, фінансування, нагляду і реагування відповідно до профілю небезпек, вразливостей і критичності об'єктів (п. 4.1, 4.2).

У процесі дослідження використано також *порівняльний метод*, що дав змогу проаналізувати досвід США, Японії, Канади, Австралії та держав Європейського Союзу щодо управління надзвичайними ситуаціями, раннього попередження, добровольчого сектору, системи 112, Incident Command System, resilience, Build Back Better, цифрової аналітики та захисту критичної інфраструктури (п. 1.2, 3.2, 4.1). *Нормативно-правовий аналіз* застосовано для дослідження Кодексу цивільного захисту України, законодавства про місцеве самоврядування, критичну інфраструктуру, воєнний стан, міжнародне гуманітарне право, а також підзаконних актів, що регламентують функціонування ЄДСЦЗ, укриття, оповіщення, евакуацію, матеріальні резерви та реагування на надзвичайні ситуації (п. 1.2, 3.3, 5.2). *Метод узагальнення* використано для систематизації воєнного досвіду України, зокрема практик евакуації, функціонування «Пунктів незламності», цифрового оповіщення, інтерактивних карт укриттів, добровольчих формувань і міжвідомчої координації (п. 4.1, 4.2, 5.3). *Прогностичний метод* дав змогу сформулювати напрями подальшого розвитку державного управління у сфері цивільного захисту з урахуванням європейської інтеграції, повоєнної відбудови, цифрової трансформації і потреби у формуванні національної стійкості (п. 4.1–4.3, 5.1–5.3).

Науково-теоретичним підґрунтям дисертації слугували загальнотеоретичні праці, розробки фахівців у галузі державного управління, політології, права, а також особисті дослідження автора.

Емпіричну базу дослідження становили наукові та публіцистичні праці вітчизняних і іноземних учених, а також офіційна статистична та довідкова інформація.

Нормативною основою роботи стали Конституція України, закони України, акти Президента України, Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною

Радою України, законодавство інших держав, а також проєкти законів України, що стосуються регулювання суспільних відносин у сфері цивільного захисту.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробленні цілісної концепції розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України в умовах європейської інтеграції, що дало змогу запропонувати нове бачення цивільного захисту не як відомчої системи реагування на надзвичайні ситуації, а як наскрізної функції держави, спрямованої на управління ризиками, забезпечення стійкості критичних функцій, захист цивільного населення в особливий період, цифрову координацію суб'єктів, інституціоналізацію суспільної участі та інтеграцію України до європейського простору цивільного захисту.

Серед найбільш вагомих результатів, що визначають наукову новизну дисертації, можна виокремити такі:

вперше:

- розроблено концептуальну інноваційну модель розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України в умовах європейської інтеграції, яка ґрунтується на поєднанні ризик-орієнтованої, цифрової, мережевої, інституційної, гуманітарної та євроінтеграційної складових і, на відміну від наявних підходів, у межах яких цивільний захист переважно розглядається крізь призму функціонування ЄДСЦЗ, повноважень ДСНС, реагування на надзвичайні ситуації або окремих напрямів безпеки, охоплює повний управлінський цикл — від ідентифікації та оцінювання ризиків, превентивного планування, цифрового відображення загроз і ресурсів, підготовки суб'єктів цивільного захисту та населення до оперативного реагування, забезпечення безперервності критичних функцій, післякризового відновлення та коригування державної політики на основі системного аналізу отриманого досвіду;

- обґрунтовано імплементаційну логіку інтеграції української моделі державного управління у сфері цивільного захисту до європейської системи цивільного захисту через три взаємопов'язані контури – нормативний, що передбачає забезпечення еквівалентності правового регулювання та процедурної сумісності; технічний, спрямований на досягнення інтероперабельності даних і цифрових платформ; операційний, орієнтований на конвергенцію спроможностей, підходів до проведення навчань, сертифікації та модулів реагування, – визначивши європейську інтеграцію не як загальну політико-правову орієнтацію чи механічне запозичення норм ЄС, а як керований державно-управлінський процес із визначеними контурами та етапами реалізації, відповідальними суб'єктами, цифровими профілями даних, стандартами взаємодії, навчальними циклами та індикаторами результативності, у межах якого український досвід функціонування системи цивільного захисту в умовах тривалої комбінованої воєнної, інфраструктурної, гуманітарної, енергетичної та цифрової кризи не лише адаптується до європейських стандартів, а й набуває потенціалу для зворотного впливу на розвиток європейської системи цивільного захисту;

- запропоновано наукове визначення воєнного досвіду у сфері цивільного захисту України як емпіричної основи формування нової моделі державного управління цивільною стійкістю та сукупності антикризових практик,

сформованих в умовах особливого періоду, у межах якого масштабні евакуаційні операції, функціонування «Пунктів незламності», цифрові карти укриттів, мобільні застосунки оповіщення, цифрове інформування через державні сервіси, діяльність добровольчих пожежно-рятувальних формувань, гуманітарна логістика та взаємодія територіальних громад із ДСНС, бізнесом і волонтерськими організаціями розглядаються як управлінські інновації, що підлягають нормативному закріпленню, стандартизації, належному фінансовому забезпеченню, цифровій інтеграції та включенню до сталої архітектури ЄДСЦЗ, що створює передумови для трансформації кризових рішень, напрацьованих в умовах повномасштабної війни, у довгострокові механізми державного управління, придатні для забезпечення повоєнного відновлення, поглиблення європейської інтеграції та зміцнення національної стійкості;

удосконалено:

– теоретичне розуміння цивільного захисту як сфери державного управління шляхом його концептуалізації як системи та багатфункціонального механізму забезпечення життєздатності держави і суспільства в умовах комплексних ризиків на основі системного осмислення принципів і методів державного управління, унаслідок чого, на відміну від традиційного підходу, за якого цивільний захист переважно пов'язується з оповіщенням, евакуацією, укриттям, проведенням рятувальних робіт і ліквідацією наслідків надзвичайних ситуацій, його зміст розширено за рахунок управління безперервністю критичних послуг, захисту критичної інфраструктури, підтримання соціальної стійкості територіальних громад, гуманітарного реагування, забезпечення кіберстійкості цифрових систем, післякризового відновлення та реалізації міжнародних гуманітарних стандартів в умовах воєнних загроз;

– наукову класифікацію суб'єктного складу державного управління у сфері цивільного захисту, яка, на відміну від формалізованого переліку органів державної влади та спеціалізованих служб, відображає його сучасну багаторівневу й міжсекторальну природу та охоплює центральні органи державної влади, зокрема Кабінет Міністрів України, ДСНС та інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні й військові адміністрації, органи місцевого самоврядування та комісії з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій, а також суб'єктів недержавного та приватного секторів – операторів критичної інфраструктури, комунальні підприємства, добровольчі пожежно-рятувальні формування, волонтерські мережі, громадські організації, благодійні фонди, заклади освіти, наукові установи, фахівців з цифрової трансформації територіальних громад і населення як активного суб'єкта формування культури безпеки;

– науковий підхід до визначення об'єктного складу державного управління у сфері цивільного захисту шляхом поєднання статичних, динамічних і функціональних об'єктів управлінського впливу, що, на відміну від підходів, у межах яких об'єктами цивільного захисту переважно визначаються населення, території, матеріальні ресурси, захисні споруди, небезпечні об'єкти та інфраструктура, передбачає включення до об'єктного складу також управлінських процесів запобігання та готовності, реагування, евакуації, відновлення,

забезпечення безперервності критичних функцій, кризової комунікації та мобілізації ресурсів, що дає змогу перейти від формального визначення сукупності об'єктів до оцінювання їхньої функціональної спроможності протистояти кризовим впливам і забезпечувати безперервність діяльності, зокрема за такими показниками, як оперативність оповіщення, доступність захисних споруд, швидкість залучення сил реагування, рівень автономності критичних об'єктів, тривалість відновлення критичних послуг та охоплення населення заходами з підготовки до дій у надзвичайних ситуаціях;

– ризик-орієнтований підхід до державного управління у сфері цивільного захисту шляхом його конкретизації з урахуванням умов воєнного стану, децентралізації, диференційованої спроможності територіальних громад і високого рівня вразливості критичної інфраструктури, що передбачає взаємопов'язування бюджетних та організаційних рішень із профілем ризику відповідної території, ступенем критичності об'єкта, рівнем вразливості населення, імовірністю виникнення каскадних наслідків та очікуваною результативністю превентивних інвестицій і створює методологічне підґрунтя для переходу від уніфікованого адміністративного розподілу заходів цивільного захисту до диференційованого управління ризиками з урахуванням специфіки територій, об'єктів і соціальних груп;

– наукове бачення ролі територіальних громад у системі цивільного захисту шляхом переосмислення їх статусу від переважно виконавчого рівня реалізації рішень органів державної влади до первинного рівня управління локальними ризиками, забезпечення територіальної стійкості та організації першого реагування, що передбачає формування громадами локальних профілів ризиків, ведення цифрових карт захисних споруд і пунктів допомоги, підтримання матеріальних резервів, створення місцевих та добровольчих рятувальних формувань, організацію підготовки населення до дій у надзвичайних ситуаціях, інтеграцію заходів цивільного захисту у просторове планування, розвиток міжмуніципального співробітництва та налагодження взаємодії з операторами критичних послуг;

– науковий підхід до тлумачення цифровізації цивільного захисту шляхом її концептуалізації як інституційної інфраструктури державного управління, що передбачає формування інтегрованої системи цифрових реєстрів укриттів, критичних об'єктів, потенційно небезпечних виробництв, матеріальних резервів, пунктів допомоги, маршрутів евакуації, добровольчих формувань, джерел автономного живлення, стану інфраструктури та локальних профілів ризику, запровадження єдиного профілю інтеперабельності даних, сумісного з європейськими цифровими платформами, а також захищених каналів інформаційного обміну між ДСНС, органами місцевої влади, операторами критичної інфраструктури, медичними службами, поліцією, комунальними підприємствами та громадськістю, що забезпечує формування єдиного інформаційного середовища цивільного захисту та створює технологічне підґрунтя для підвищення ситуаційної обізнаності, прозорості, оперативності реагування і підзвітності суб'єктів державного управління;

– наукове обґрунтування нормативно-правового механізму державного управління у сфері цивільного захисту в особливий період шляхом системного поєднання норм національного законодавства, положень міжнародного гуманітарного права та європейських підходів до забезпечення стійкості критичних функцій, що дало змогу визначити нормативні зміни, зумовлені воєнними умовами, не лише як тимчасові правові заходи реагування на збройну агресію, а як складову формування нової правової рамки цивільного захисту, який функціонує як безперервна державна функція у мирний час, в особливий період та на етапі повоєнного відновлення;

дістали подальшого розвитку:

– уявлення про закономірності еволюції системи цивільного захисту України, зокрема її трансформацію від пострадянської інерційної моделі цивільної оборони до сучасної системи управління ризиками та забезпечення стійкості, з уточненням того, що цей процес не мав лінійного характеру, а відбувався шляхом послідовного нашарування різних державно-управлінських логік – оборонної, кодифікаційної, територіально-функціональної, воєнної, цифрової та євроінтеграційної, – що дало змогу пояснити сучасні інституційні суперечності системи, зокрема поєднання централізованого управління з локальною відповідальністю, формалізованого нормативного забезпечення з нерівномірною фактичною спроможністю територіальних громад, а також швидкого поширення цифрових і волонтерських практик за відсутності їх належного нормативного оформлення, та поглибити історико-управлінське розуміння цивільного захисту як сфери безперервної інституційної адаптації до трансформації характеру ризиків і суспільних потреб;

– наукове положення про цивільний захист як складову національної стійкості, що інтегрує безпекову, гуманітарну, інфраструктурну, цифрову, соціальну та управлінську компоненти, з його подальшою конкретизацією через систему вимірюваних спроможностей, до яких віднесено доступність захисних споруд для населення, функціональність систем оповіщення, автономність критичних послуг, готовність місцевих сил і засобів, захищеність цифрових платформ, достатність матеріальних резервів, спроможність до організації евакуації, забезпечення потреб вразливих груп населення, швидкість відновлення критичних послуг та рівень довіри населення до органів державної влади й місцевого самоврядування, що забезпечує наповнення категорії національної стійкості конкретним державно-управлінським змістом та створює підґрунтя для її використання у плануванні, бюджетуванні, моніторингу й оцінюванні державної політики у сфері цивільного захисту;

– положення про міжвідомчу координацію у сфері цивільного захисту шляхом обґрунтування необхідності переходу від ситуативної координації до стандартизованого інцидентного менеджменту, сумісного з європейськими та міжнародними практиками, а також визначення ролі та функціонального призначення її ключових інструментів – елементів Incident Command System, єдиного екстреного номера 112, ситуаційних центрів, оперативних штабів нового типу, спільних цифрових карт інцидентів, уніфікованих протоколів обміну даними та регулярних командно-штабних навчань – як засобів забезпечення узгодженості

управлінських рішень, оперативності реагування, стандартизації міжвідомчої взаємодії та підвищення спроможності суб'єктів цивільного захисту до скоординованого реагування на комплексні надзвичайні ситуації;

– наукове розуміння ролі об'єктів критичної інфраструктури у системі цивільного захисту шляхом обґрунтування того, що критична інфраструктура не може розглядатися лише як об'єкт охорони, захисту чи відновлення після пошкодження, оскільки її стійкість є необхідною умовою забезпечення безперервності життєво важливих функцій держави і суспільства в умовах надзвичайних ситуацій та воєнних загроз; виокремлено управлінську тріаду забезпечення стійкості критичної інфраструктури, що охоплює попереднє проєктування стійкості критичних об'єктів, планування безперервності критичних функцій та інтегроване відновлення за принципом підвищення стійкості; обґрунтовано необхідність розгляду енергетики, водопостачання, транспорту, зв'язку, охорони здоров'я, цифрових сервісів і комунальних систем як взаємозалежних мереж, порушення функціонування яких може спричинити каскадні наслідки та потребує комплексного управління ризиками, цифрового моніторингу, проведення спільних навчань і розвитку партнерства держави з приватними операторами критичної інфраструктури;

– тлумачення гуманітарного виміру державного управління у сфері цивільного захисту шляхом його концептуалізації як людиноцентричної складової цієї сфери, що охоплює інтеграцію норм міжнародного гуманітарного права, забезпечення захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту, доступності та інклюзивності укриттів і кризових комунікацій, підтримки вразливих груп населення, організації евакуації, надання психологічної допомоги, безперервності доступу до базових послуг та забезпечення прозорого інформування населення, що, на відміну від підходів, у межах яких результативність цивільного захисту переважно пов'язується з техніко-організаційною спроможністю, кількістю технічних засобів, захисних споруд або прийнятих нормативно-правових актів, передбачає її оцінювання насамперед за фактичним рівнем забезпечення життя і здоров'я людини, її гідності, доступу до допомоги та необхідних послуг, права на інформацію, можливості своєчасної евакуації та отримання належної підтримки з урахуванням потреб осіб, які перебувають у найбільш вразливому становищі;

– положення про науково-освітнє забезпечення державного управління у сфері цивільного захисту шляхом обґрунтування необхідності трансформації системи підготовки кадрів від традиційної рятувальної, пожежної та адміністративної підготовки до формування комплексних компетентностей у сфері управління ризиками, кризових комунікацій, цифрової аналітики, геоінформаційних систем, кіберстійкості, планування безперервності критичних функцій, управління об'єктами критичної інфраструктури, взаємодії з волонтерськими та громадськими структурами, публічно-приватного партнерства, інклюзивної евакуації та застосування європейських процедур цивільного захисту, із визначенням взаємопов'язаного циклу «освіта – наука – тренування – практика реагування», у межах якого результати навчань, аналіз реальних кризових інцидентів, аудити готовності, наукові дослідження та досвід міжнародної

взаємодії системно інтегруються до освітніх програм, методичних рекомендацій, нормативно-правового регулювання та управлінської практики, забезпечуючи безперервне оновлення професійних компетентностей і адаптацію системи державного управління до трансформації ризиків та європейських стандартів цивільного захисту;

– розуміння європейської інтеграції у сфері цивільного захисту як двостороннього процесу взаємного наближення стандартів, управлінських практик і спроможностей, що передбачає адаптацію Україною процедур Механізму цивільного захисту ЄС, підходів до забезпечення стійкості критичних суб'єктів, кібербезпеки, модульного реагування, проведення спільних навчань та цифрової інтероперабельності, а водночас – інтеграцію до європейського простору власних управлінських практик, сформованих в умовах повномасштабної війни, тривалої енергетичної кризи, масштабних евакуацій, систематичних атак на критичну інфраструктуру, тривалих перебоїв з електропостачанням, функціонування «Пунктів незламності» та широкої мобілізації ресурсів громадянського суспільства, що дає підстави розглядати європейську інтеграцію не як одностороннє запозичення правових норм і організаційних моделей, а як процес формування сумісної, взаємозбагачувальної та практично орієнтованої системи цивільного захисту, у межах якого Україна одночасно виступає реципієнтом європейських стандартів та джерелом інноваційного досвіду забезпечення колективної стійкості в умовах комплексних криз.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання сформульованих положень, висновків і рекомендацій для удосконалення Єдиної державної системи цивільного захисту.

Результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у:

– *науковій діяльності* – науковими установами та іншими суб'єктами, що здійснюють дослідження ризик-менеджменту, кризових комунікацій, кіберстійкості у галузі цивільного захисту, використовують у своїй діяльності цифрову аналітику, геоінформаційні системи, та для проведення наукових досліджень у галузі державного управління (Довідка про впровадження результатів дослідження у науково-дослідну роботу ПрАТ «ВНЗ «МАУП» від 7 квітня 2026 р. № 930/1);

– *нормотворчій діяльності* – з метою вдосконалення державної політики у сфері цивільного захисту, оновлення Кодексу цивільного захисту України та підзаконних актів, а також розроблення стратегічних документів щодо громадської безпеки і цивільного захисту (Довідка про використання результатів дослідження у нормотворчій діяльності Департаменту муніципальної безпеки виконавчого органу Київської міської Ради (Київської міської державної адміністрації) від 1 червня 2026 р. № 0106-22);

– *практичній діяльності* – органами виконавчої влади, ДСНС, органами місцевого самоврядування, військовими адміністраціями, операторами критичної інфраструктури, в ході розробки та реалізації планів реагування, програм відновлення, транскордонних проєктів і заходів європейської інтеграції у сфері цивільного захисту, формування державних і місцевих програм підвищення стійкості, модернізації укриттів, розвитку системи оповіщення, цифрових реєстрів,

ситуаційних центрів, добровольчих формувань, місцевих пожежно-рятувальних підрозділів і механізмів публічно-приватного партнерства (Довідка про впровадження результатів дисертації у практичну роботу комунальної Аварійно-рятувальної служби «Київська служба порятунку» від 26 травня 2026 року № 112);

– *освітньому процесі* – закладами освіти, в межах підготовки кадрів для галузі безпеки загалом та сучасної системи цивільного захисту зокрема, під час розробки та вдосконалення освітньо-професійних програм, методичних рекомендацій, робочих програм навчальних дисциплін «Актуальні питання національної безпеки», «Безпека критичної та енергетичної інфраструктури», «Громадська безпека та цивільний захист» (Акт впровадження у освітній процес ПрАТ «ВНЗ «МАУП» від 12 травня 2026 р.).

Особистий внесок здобувача полягає у самостійному теоретичному узагальненні проблем розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України в умовах європейської інтеграції, систематизації та критичному аналізі наукових підходів, дослідженні нормативно-правових та інституційних засад функціонування відповідної системи, а також узагальненні воєнного досвіду її функціонування та визначенні напрямів подальшої модернізації. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем особисто; сформульовані в ньому наукові положення, результати, висновки, рекомендації та пропозиції належать автору. Особистий внесок здобувача у наукових працях, опублікованих у співавторстві, конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, висновки і практичні рекомендації дисертаційного дослідження були апробовані на науково-практичних конференціях, круглих столах зокрема, у рамках: Міжвідомчої науково-практичної конференції «Посилення спроможностей СБ України та взаємодія зі складовими сектору безпеки і оборони» (м. Київ, 27 вересня 2024 р.); VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток» (м. Львів, 18 грудня 2025 р.); Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Виклики майбутнього: трансформації, стратегії адаптації та стійкість у міждисциплінарному вимірі» (м. Чернігів, 26 грудня 2025 р.); Міжнародної науково-практичної конференції «Суспільні трансформації і безпека: людина, держава, соціум» (м. Львів, 15 січня 2026 р.); VI Міжнародної науково-практичної конференції «Modern Science: Trends, Challenges, Solutions» (м. Ліверпуль (Великобританія), 17–19 січня 2026 р.); VI Міжнародної науково-практичної конференції «Science and Education: Synergy of Innovation» (м. Берлін (Німеччина), 26–28 січня 2026 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертаційного дослідження опубліковано у 28 наукових працях, серед яких 16 статей у наукових фахових виданнях України, 4 статті у закордонних наукових виданнях, проіндексованих у наукометричній базі даних Scopus, 2 статті в інших закордонних наукових виданнях та 6 тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, п'яти розділів, що вміщують у себе п'ятнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 488 сторінок, з них

основного тексту – 401 сторінка. Дисертація містить 15 рисунків, 7 таблиць. Список використаних джерел налічує 375 найменувань (кількість україномовних джерел налічує 259 найменувань, іноземних – 116) і займає 51 сторінку. Додатки (5) розміщено на 13 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковою тематикою; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, сформульовано методологічну основу дослідження; висвітлено наукову новизну, науково-теоретичне та практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про апробацію результатів дослідження, а також структуру та обсяг дисертації.

У **Розділі 1 «Загально-теоретичні засади організації державного управління у сфері цивільного захисту»** розкрито закономірності становлення та організації державного управління у сфері цивільного захисту, узагальнено результати досліджень систем цивільного захисту провідних держав світу та міжнародних ініціатив у цій сфері, систематизовано теоретико-методологічні підходи до визначення змісту й сутності державного управління у сфері цивільного захисту та обґрунтовано напрями трансформації його концептуальних засад з урахуванням воєнних загроз, децентралізації та європейської інтеграції України.

На основі історико-теоретичного аналізу встановлено, що державне управління у сфері цивільного захисту України сформувалося як складна багаторівнева система, еволюція якої відображає перехід від переважно оборонної парадигми цивільної оборони до комплексної моделі захисту населення і територій, забезпечення стійкості критичної інфраструктури та безперервності життєво важливих функцій суспільства. Досліджено основні етапи становлення національної системи цивільного захисту, простежено її трансформацію від радянської моделі цивільної оборони до формування національної системи після проголошення незалежності України, створення спеціалізованого центрального органу виконавчої влади, запровадження єдиної державної системи запобігання та реагування на надзвичайні ситуації і подальшої кодифікації законодавства у відповідній сфері. Особливе значення відведено прийняттю Кодексу цивільного захисту України, який забезпечив уніфікацію понятійно-категоріального апарату, розмежування повноважень суб'єктів, визначення рівнів і ланок Єдиної державної системи цивільного захисту та сформував правові передумови для переходу до превентивного й ризик-орієнтованого управління. Узагальнення теоретичних підходів дало змогу визначити основні закономірності організації системи цивільного захисту на державно-управлінській основі, до яких віднесено системність, ієрархічність, комплексність, територіально-функціональну побудову, єдиноначальність, міжвідомчу координацію, інтегрованість ресурсів, превентивність, готовність та поєднання централізованого стратегічного управління з децентралізованим виконанням завдань на регіональному й місцевому рівнях.

Систематизовано наукові підходи до розуміння цивільного захисту та обґрунтовано доцільність їх інтеграції у єдину методологічну рамку державного управління, що охоплює системний, структурно-функціональний, інституціональний, ризик-орієнтований, мережевий, превентивний та адаптивний підходи (Рис. 1).

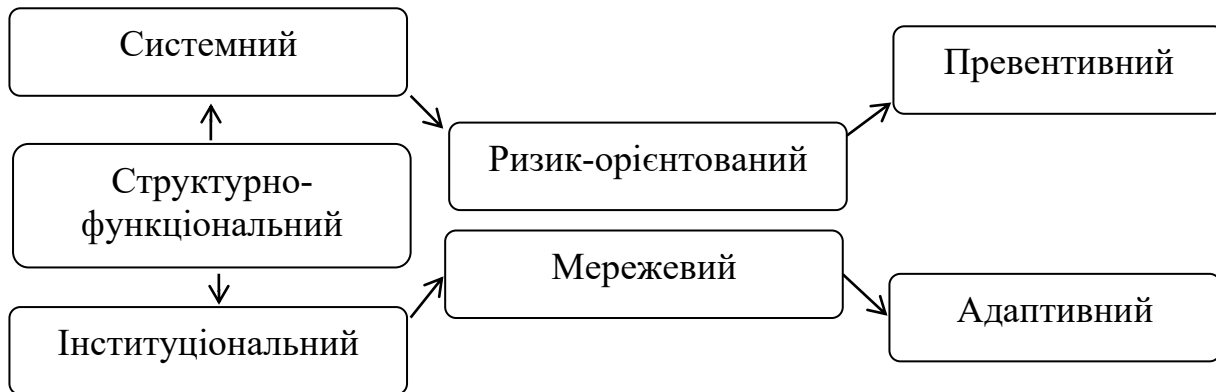

Рис. 1 Схема підходів до державного управління у сфері цивільного захисту. Розроблено автором на основі вивчення інформаційно-аналітичних джерел інформації.

Системний підхід забезпечує розгляд цивільного захисту як цілісної системи взаємопов'язаних елементів, структурно-функціональний – визначення функціонального розподілу повноважень і відповідальності між рівнями та суб'єктами державного управління, інституціональний – оцінювання якості нормативно-правового та організаційного забезпечення, а ризик-орієнтований – диференціацію управлінських рішень і концентрацію ресурсів відповідно до рівня небезпеки, вразливості територій, критичності об'єктів та потенційних масштабів наслідків. Мережевий підхід набуває особливого значення в умовах війни та комплексних криз, за яких результативність реагування залежить від здатності держави забезпечувати горизонтальну взаємодію органів державної влади і місцевого самоврядування, територіальних громад, громадських та волонтерських структур, приватного сектору й міжнародних партнерів. Превентивний та адаптивний підходи орієнтують державне управління відповідно на прогнозування та попередження ризиків, формування належного рівня готовності, зниження вразливості систем і територій, а також відновлення з урахуванням набутого досвіду та необхідності підвищення майбутньої стійкості. Сукупне застосування зазначених підходів дає змогу сформувати комплексне методологічне підґрунтя для переходу від переважно реактивної моделі цивільного захисту до інтегрованого управління ризиками, спроможностями та стійкістю.

Узагальнено міжнародний досвід організації та функціонування систем цивільного захисту США, Японії, Канади, Австралії, держав — членів Європейського Союзу та відповідних міжнародних організацій. Установлено, що сучасні ефективні системи цивільного захисту ґрунтуються на чіткому нормативно-правовому регулюванні, розмежуванні компетенції між рівнями управління, розвинених механізмах міжвідомчої координації, належному рівні

підготовки населення, застосуванні цифрових технологій моніторингу, прогнозування та оповіщення, формуванні спеціалізованих резервів сил і засобів реагування та розвитку культури безпеки. Особливе значення для модернізації української системи мають інструменти Механізму цивільного захисту ЄС, rescEU, Європейського координаційного центру реагування на надзвичайні ситуації, а також підходи Сендайської рамкової програми зі зниження ризику лих. Доведено перспективність переходу до парадигми resilience, у межах якої стійкість держави, територіальних громад і критичної інфраструктури визначається не лише здатністю протистояти кризовому впливу, а й спроможністю забезпечувати безперервність критичних функцій, оперативно відновлюватися після надзвичайних подій та використовувати набутий досвід для подальшого підвищення рівня стійкості.

Обґрунтовано необхідність гармонізації національних процедур оцінювання та управління ризиками, формування резервів, підготовки і сертифікації рятувальних підрозділів, забезпечення цифрової сумісності інформаційних платформ та розвитку механізмів міжнародної взаємодопомоги. Водночас установлено, що адаптація зарубіжних, передусім європейських, управлінських практик не може здійснюватися шляхом їх механічного перенесення до національної системи, а потребує врахування особливостей воєнного стану, децентралізації, територіальної неоднорідності, диференційованої ресурсної спроможності територіальних громад та високого рівня загроз критичній інфраструктурі.

З'ясовано, що повномасштабна збройна агресія докорінно змінила функціональне навантаження системи цивільного захисту, істотно зблизили завдання, характерні для мирного та воєнного часу, та перетворивши її на один із ключових механізмів забезпечення національної стійкості. Обґрунтовано, що перспективна трансформація системи цивільного захисту України має здійснюватися на засадах формування інтегрованої, цифровізованої, ризик-орієнтованої та сумісної з європейськими підходами моделі державного управління, здатної поєднати національний досвід реагування на масштабні комплексні кризи з інституційними, технологічними та процедурними стандартами Європейського Союзу.

У Розділі 2 «Методологічні підходи до організації систем державного управління у сфері цивільного захисту» проаналізовано суб'єктний та об'єктний склад державного управління у сфері цивільного захисту, систематизовано функції та завдання відповідних суб'єктів, розроблено методологічні засади класифікації принципів організації та забезпечення цивільного захисту, а також визначено напрями вдосконалення координаційних і управлінських зв'язків у системі.

Розкрито багаторівневу та міжсекторальну структуру суб'єктів і об'єктів державного управління у сфері цивільного захисту. До суб'єктної складової віднесено органи державної влади та місцевого самоврядування, спеціально уповноважені служби, суб'єктів господарювання, операторів критичної інфраструктури, інститути громадянського суспільства, волонтерські структури, а також освітні й наукові установи. Об'єктну складову становлять населення і

територіальні громади, вразливі категорії осіб, критична інфраструктура, потенційно небезпечні об'єкти, природне середовище, системи оповіщення, захисні споруди, матеріальні резерви, а також управлінські процеси запобігання, підготовки, реагування, евакуації та відновлення. Установлено, що суб'єктна архітектура державного управління у сфері цивільного захисту поєднує централізоване стратегічне керівництво з децентралізованим виконанням завдань на регіональному та місцевому рівнях.

Систематизовано функції державного управління у сфері цивільного захисту як цілісний управлінський цикл, що охоплює прогнозування та моніторинг ризиків, планування, нормативно-правове регулювання, координацію, організацію готовності, ресурсне забезпечення, оповіщення, евакуацію, реагування, захист населення, відновлення, контроль та оцінювання результативності управлінських рішень. Обґрунтовано необхідність переходу від формально-документального планування до сценарного та ризик-орієнтованого управління. Запропоновано класифікацію принципів державного управління у сфері цивільного захисту, сформовану за критерієм їх загального або спеціального управлінського призначення. До загальносистемних принципів віднесено гарантування державою права людини на захист життя, здоров'я і майна, верховенство права, законність, гуманізм, демократизм, прозорість, системність, комплексність та підзвітність, а до спеціальних – пріоритетність порятунку життя людей, превентивність, готовність, єдиноначальність у керівництві силами цивільного захисту, достатність ресурсного забезпечення, безперервність управління, гнучкість реагування, зворотний зв'язок, міжвідомчу координацію та територіально-функціональну організацію.

Виявлено системні методологічні та організаційні проблеми функціонування державного управління у сфері цивільного захисту, серед яких фрагментарність нормативно-правового регулювання, дублювання та нечіткість розмежування повноважень, недостатність ресурсного забезпечення окремих ланок системи, диференційований рівень спроможності територіальних громад, обмежена інтегрованість інформаційних платформ, недостатній обмін даними з операторами критичної інфраструктури та дефіцит кваліфікованих кадрів. Обґрунтовано пріоритетні напрями технологічної та організаційної модернізації системи, що передбачають цифровізацію управлінських процесів, створення інтегрованих геоінформаційних платформ, формування захищених каналів міжвідомчого обміну інформацією, розгортання резервних систем зв'язку та запровадження уніфікованих підходів до класифікації ризиків, ресурсів і вразливостей, що забезпечить підвищення ситуаційної обізнаності, оперативності прийняття управлінських рішень та узгодженості дій суб'єктів цивільного захисту.

У Розділі 3 «Аналіз сучасного стану системи державного управління у сфері цивільного захисту України» проаналізовано сучасні виклики та трансформаційні чинники розвитку державного управління у сфері цивільного захисту, досліджено особливості адаптації європейського досвіду до українських умов, здійснено оцінювання нормативно-правових та організаційних засад функціонування відповідної системи й визначено системні обмеження її

результативності в умовах тривалого впливу комплексних і взаємопов'язаних загроз.

Установлено, що функціонування системи державного управління у сфері цивільного захисту України відбувається в умовах одночасного впливу воєнних дій, ураження критичної інфраструктури, техногенних та екологічних ризиків, кібератак, масових переміщень населення, порушення логістичних ланцюгів, енергетичної нестабільності та зростання соціальної вразливості, що істотно ускладнює прогнозування розвитку кризових ситуацій і потребує постійного коригування управлінських рішень. Обґрунтовано необхідність переходу до інтегрованої моделі державного управління, у межах якої прогнозування та оцінювання ризиків, запобігання загрозам, забезпечення безперервності критичних функцій, оперативне реагування, адаптивне відновлення та підвищення довгострокової стійкості держави і територій розглядаються як взаємопов'язані елементи єдиного управлінського циклу.

Визначено ризик-орієнтовану модель, як один із ключових напрямів модернізації державного управління у сфері цивільного захисту, заснований на диференціації управлінських рішень залежно від імовірності виникнення загроз, масштабів потенційних наслідків, рівня територіальної вразливості та критичності відповідних об'єктів. Обґрунтовано необхідність узгодження з визначеним профілем ризику планування заходів цивільного захисту, розподілу бюджетних ресурсів, здійснення державного нагляду, модернізації захисної та критичної інфраструктури, підготовки персоналу й оцінювання результативності управлінських рішень.

Доведено комбінований характер сучасних надзвичайних ситуацій, за якого один кризовий інцидент може одночасно спричиняти фізичне руйнування об'єктів, пошкодження інженерних мереж, порушення функціонування критичних послуг, соціальну дезорганізацію, інформаційні впливи та цифрові інциденти. Установлено, що ракетні й безпілотні атаки на енергетичну, транспортну, медичну, цифрову та комунальну інфраструктуру формують взаємопов'язані ланцюги наслідків, що виходять за межі компетенції окремих служб і потребують комплексного управлінського реагування. Визначено, що основними інструментами забезпечення керованості комплексних криз є ситуаційні центри, інтегровані цифрові платформи, резервні канали зв'язку, стандартизовані протоколи міжвідомчого обміну інформацією, сценарне планування та регулярні командно-штабні навчання.

Проаналізовано вплив децентралізації на організацію державного управління у сфері цивільного захисту та встановлено суперечність між розширенням повноважень територіальних громад і диференційованим рівнем їхньої фінансової, кадрової, організаційної та технологічної спроможності.

Обґрунтовано центральне значення стійкості критичної інфраструктури для результативності державного управління у сфері цивільного захисту та доведено необхідність переходу від переважно реактивної логіки відновлення пошкоджених об'єктів до принципу забезпечення стійкості вже на етапі проєктування й експлуатації критичних систем. Доведено, що оператори енергетичної, водопостачальної, медичної, транспортної, цифрової та телекомунікаційної

інфраструктури мають розглядатися не лише як об'єкти державного нагляду та захисту, а як активні учасники системи цивільного захисту, інтегровані до процесів оцінювання ризиків, планування безперервності критичних функцій, обміну інформацією, кризової координації та спільного реагування.

Визначено цифровізацію, геоаналітику, ситуаційну обізнаність та кіберстійкість як невід'ємні складові сучасного державного управління у сфері цивільного захисту, що забезпечують оперативне виявлення загроз, прогнозування їх розвитку, координацію суб'єктів та обґрунтованість управлінських рішень. Обґрунтовано доцільність формування інтегрованого цифрового інформаційного середовища шляхом взаємопов'язання реєстрів захисних споруд, критичних об'єктів, потенційно небезпечних виробництв, матеріальних резервів, евакуаційних маршрутів, пунктів допомоги та автономних джерел живлення, доповненого геоінформаційним відображенням ризиків, ресурсів і доступних спроможностей територій. Водночас, з огляду на те, що цифрова трансформація системи цивільного захисту супроводжується появою нових вразливостей, обґрунтовано необхідність забезпечення захищених каналів комунікації, резервування та відновлення критичних даних, дотримання стандартів кібергігієни, дублювання цифрових сервісів і регулярного відпрацювання сценаріїв комбінованих криз, за яких фізичні атаки або техногенні аварії супроводжуються одночасними цифровими інцидентами.

Проаналізовано проблематику адаптації європейського досвіду у сфері цивільного захисту до українських умов та доведено, що європейська інтеграція не може обмежуватися механічним перенесенням інституційних моделей, нормативних положень чи організаційних процедур. Визначено all-hazards approach, принцип субсидіарності, механізми взаємодопомоги, процедурну та цифрову сумісність, багаторівневу координацію, прозорість і підзвітність як методологічні орієнтири модернізації національної системи, реалізація яких потребує врахування специфіки воєнного стану, децентралізованої організації управління, територіальної диференціації ризиків та масштабних загроз критичній інфраструктурі. Обґрунтовано доцільність поетапної імплементації процедур Механізму цивільного захисту ЄС, механізмів Host Nation Support, а також європейських підходів до підготовки, сертифікації, спільного тренування та оперативної взаємодії сил реагування, що дасть змогу забезпечити не формальне наближення національної системи до європейської, а її реальну функціональну та процедурну сумісність із відповідними механізмами Європейського Союзу.

У Розділі 4 «Стратегічні напрями реалізації державної політики у сфері цивільного захисту» розроблено та обґрунтовано інноваційні механізми модернізації державного управління, визначено пріоритетні напрями його вдосконалення та сформовано стратегічні підходи до планування і реалізації державної політики у сфері цивільного захисту з урахуванням трансформації безпекового середовища, європейських стандартів і практик, наслідків повномасштабної війни та необхідності зміцнення національної й територіальної стійкості.

Обґрунтовано доцільність переходу від традиційної адміністративно-ієрархічної моделі до інноваційної багаторівневої, ризик-орієнтованої та

мережевої моделі державного управління у сфері цивільного захисту, заснованої на поєднанні системного, структурно-функціонального, інституціонального, ризик-орієнтованого, мережевого, превентивного та адаптивного підходів (табл. 1).

Таблиця 1

**Інноваційна модель розвитку державного управління
у сфері цивільного захисту: структурно-функціональна схема**

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ЦИКЛ	НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ	РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ	РІВЕНЬ ГРОМАДИ	НАСЕЛЕННЯ / БІЗ-НЕС / НГО	ЦИФРОВА ПЛАТ-ФОРМА
ОЦІНКА РИЗИКІВ	Методики оцінювання ризиків; державний каталог даних; нац. карти небезпек	Регіональні профілі ризиків; інвентаризація об'єктів; зонування	Паспорти локальних ризиків; карта укриттів; критичні маршрути	Сигнали від населення; дані від операторів інфраструктури	Реєстр подій; карти ризиків; імпорт сенсорних даних; аналітика
ПРЕВЕНЦІЯ	Норми і стандарти безпеки; програми зменшення ризиків; фінансові стимули	Плани протипаводкових/протипожежних заходів; контроль виконання	Укріплення об'єктів; профілактика на місцях; угоди з бізнесом	Виконання приписів; інвестиції у безпеку; громадські ініціативи	Шаблони планів; контроль якості даних; публічні карти укриттів
ГОТОВНІСТЬ	Єдина система навчань; резерви матеріальних ресурсів; типові плани	Оперативно-координаційний центр; навчання служб і громад; сили підсилення	Місцевий центр безпеки; добровільні формування; схеми евакуації	Навчання для громадян; підготовка добровольців; ресурси бізнесу	Розсилки оповіщень; мобільний застосунок; довідники контактів
РЕАГУВАННЯ	Міжвідомчий штаб для НС; розподіл підсилення регіонам; міжнародна взаємодія	Координація між громадами; розгортання ресурсів; інформація населенню	Оповіщення (сирени, мобільні); перше реагування; локальний штаб	Отримання попереджень; само- та взаємодопомога; зв'язок з центром	Онлайн-лог подій; маршрути/таски; звіти у реальному часі
ВІДНОВЛЕННЯ / АУДИТ	Оцінка збитків; програми відновлення; оновлення нормативів	Оцінка пошкоджень; відбудовчі проекти; звітність нагору	Тимчасові притулки; соціальна допомога; відновлення інфраструктури	Відновлення бізнес-процесів; участь у відбудові; зворотний зв'язок	Післяподієвий аналіз; дашборди КРІ; оновлення планів

Систематизовано автором.

Запропонована модель передбачає розгляд цивільного захисту як цілісного державно-управлінського циклу, що охоплює ідентифікацію та оцінювання ризиків, прогнозування і превенцію, планування та підготовку сил і населення, забезпечення готовності, оперативне реагування, підтримання безперервності

критичних функцій, післякризове відновлення та коригування державної політики на основі аналізу набутого досвіду. Її принциповою характеристикою є зміщення управлінського акценту від переважно реактивної ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій до системного попередження загроз, зниження вразливості населення і територій, розвитку інституційних спроможностей територіальних громад, забезпечення стійкості критичної інфраструктури та безперервності критичних функцій, що формує основу для переходу до превентивної та адаптивної моделі державного управління.

Доведено, що інноваційність механізмів державного управління у сфері цивільного захисту визначається не лише впровадженням нових технологій, а й трансформацією способів організації взаємодії, координації та прийняття управлінських рішень. Обґрунтовано доцільність розвитку горизонтальних мереж взаємодії між територіальними громадами, партнерства органів державної влади і місцевого самоврядування з бізнесом та інститутами громадянського суспільства, функціонування інтегрованих центрів управління й оперативних штабів нового типу, а також застосування єдиного екстреного номера 112, елементів Incident Command System, цифрових карт захисних споруд, мобільних систем оповіщення, геоінформаційних систем, технологій аналітики великих даних та електронних платформ координації ресурсів. Визначено необхідність посилення суб'єктності територіальних громад, добровольчих пожежно-рятувальних формувань, громадських організацій та приватного сектору як складових багаторівневої системи державного управління у сфері цивільного захисту.

Розкрито роль цифрової трансформації як базової інфраструктурної складової модернізації державного управління у сфері цивільного захисту. Проаналізовано можливості застосування мобільних систем оповіщення, цифрових сервісів, електронних карт захисних споруд, автоматизованого моніторингу небезпек, геоінформаційних платформ та цифрових інструментів координації евакуаційних заходів і післякризового відновлення.

На основі узагальнення міжнародного досвіду визначено стратегічні орієнтири інноваційного розвитку систем цивільного захисту, релевантні для модернізації української моделі державного управління. Досвід США засвідчує ефективність підходів Whole Community, National Incident Management System (NIMS) та Incident Command System (ICS), орієнтованих на інтеграцію державних, місцевих, приватних і громадських ресурсів та стандартизацію управління інцидентами; досвід Японії – результативність поєднання систем раннього попередження, технологічного моніторингу ризиків і систематичної підготовки населення; досвід Канади – значення зміцнення стійкості громад та принципу Build Back Better у процесах відновлення; досвід Австралії – потенціал розвиненого добровольчого сектору, партнерської взаємодії та прогнозування природних небезпек. Встановлено, що практична цінність зазначених моделей для України полягає не в їх прямому інституційному копіюванні, а в адаптації відповідних управлінських принципів, процедур та інструментів до умов воєнного стану, децентралізованої системи управління, диференційованої спроможності територіальних громад і високого рівня вразливості критичної інфраструктури.

Обґрунтовано напрями вдосконалення нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері цивільного захисту, що передбачають подальше оновлення положень Кодексу цивільного захисту України, удосконалення процедур функціонування ЄДСЦЗ, механізмів державного нагляду, стандартів професійної підготовки персоналу, вимог до операторів критичної інфраструктури, а також правових та організаційних засад залучення добровольчих формувань, громадських організацій і приватного сектору до виконання завдань цивільного захисту. Європейську інтеграцію визначено одним із ключових інструментів нормативної та інституційної модернізації, що забезпечує наближення національних процедур до європейських підходів, розвиток сумісних інформаційних платформ, підвищення прозорості та підзвітності управлінських процесів, а також формування готовності України до участі у спільних операціях і механізмах взаємодопомоги в межах європейської архітектури цивільного захисту.

Розвинуто стратегічні підходи до планування державного управління у сфері цивільного захисту, шляхом переходу від фрагментарного оперативного планування до інтегрованої системи стратегічних і тактичних документів, сформованої на основі регулярного оцінювання ризиків, сценарного прогнозування, визначення профілів вразливості територій, встановлення критичних функцій та оцінювання наявних управлінських і ресурсних спроможностей. Встановлено необхідність функціонування безперервного циклу стратегічного планування, у межах якого результати командно-штабних навчань, реальних надзвичайних ситуацій, аудитів спроможностей та післядійового аналізу використовуються для систематичного коригування стратегічних цілей, заходів і ресурсних пріоритетів.

Запропоновано оцінювати результативність інноваційної моделі державного управління у сфері цивільного захисту не за формальною наявністю нормативно-правових актів, планів чи організаційних структур, а за фактичними результатами функціонування системи, визначеними через сукупність вимірюваних показників, зокрема скорочення часу реагування, мінімізацію людських і матеріальних втрат, рівень готовності територіальних громад, доступність та належний стан захисних споруд, надійність систем оповіщення, результативність евакуаційних заходів, безперервність критичних послуг, стійкість критичної інфраструктури та швидкість відновлення її функціонування.

У Розділі 5 «Інституційні підходи до розбудови українського державного управління в європейській системі цивільного захисту» узагальнено досвід функціонування системи цивільного захисту України в умовах повномасштабної війни, визначено напрями інституційного закріплення сформованих у цей період управлінських практик, сформульовано пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правових механізмів державного управління в умовах надзвичайних ситуацій і повоєнного відновлення, а також розроблено підходи до інтеграції стратегічного планування та управлінських процедур України до європейської системи цивільного захисту.

Встановлено, що повномасштабне вторгнення стало безпрецедентним випробуванням і масштабною практичною перевіркою спроможності системи державного управління у сфері цивільного захисту функціонувати в умовах тривалої та багатокомпонентної кризи. Переведення ЄДСЦЗ на функціонування в умовах

воєнного стану засвідчило необхідність поєднання централізованого стратегічного керівництва з оперативною адаптацією територіальних і функціональних підсистем до динаміки загроз, масштабів ураження та специфіки конкретних територій. Виявлено, що найбільш результативними виявилися управлінські механізми, здатні забезпечувати швидку мобілізацію та координацію ресурсів органів державної влади, органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій, ДСНС, операторів критичної інфраструктури, волонтерських і гуманітарних організацій та приватного сектору. Узагальнення набутого досвіду дало змогу визначити адаптивність, міжвідомчу координацію, мережеву взаємодію, оперативність прийняття рішень і стійкість як базові характеристики перспективної моделі державного управління у сфері цивільного захисту. Обґрунтовано, що воєнні умови істотно розширили функціональне навантаження системи, трансформували підходи до оповіщення, евакуації, укриття населення, забезпечення безперервності критичних послуг, гуманітарного реагування та координації ресурсів, а практики, сформовані в цей період, мають бути систематизовані, нормативно закріплені та інтегровані до довгострокової архітектури цивільного захисту України.

Особливу увагу приділено розвитку механізмів захисту населення від наслідків ракетних і безпілотних атак шляхом ревізії, модернізації та розширення фонду захисних споруд. Встановлено поступовий перехід від формального обліку наявних укриттів до більш функціональної та прозорої моделі управління, заснованої на систематичному обстеженні їх технічного стану, цифровому відображенні місця розташування та доступності, використанні електронних каналів зворотного зв'язку з населенням і встановленні вимог щодо безбар'єрності та доступності для різних категорій осіб. Підкреслено, що стан і фактична доступність фонду захисних споруд мають розглядатися як один із ключових індикаторів спроможності територіальної громади до захисту населення, а його розвиток потребує поєднання державного та місцевого фінансування, незалежного контролю, інклюзивності, цифрового моніторингу та інтеграції заходів із будівництва, реконструкції й утримання захисних споруд до довгострокового просторового та містобудівного планування.

Доведено визначальне значення цифровізації для адаптації державного управління у сфері цивільного захисту до умов воєнного стану. Використання мобільних систем оповіщення, інтерактивних карт захисних споруд, цифрових сервісів, інформаційних платформ щодо «Пунктів незламності», місцевих комунікаційних платформ, чат-ботів та цифрових каналів міжмуніципальної взаємодії сприяло підвищенню оперативності інформування населення, доступності актуальної інформації та прозорості управлінських процесів. Встановлено, що рівень цифрової спроможності територіальних громад безпосередньо впливає на їхню здатність забезпечувати оперативне оповіщення населення, координацію логістичних процесів, управління захисними спорудами та інформаційну взаємодію з іншими суб'єктами цивільного захисту. У зв'язку з цим обґрунтовано доцільність посилення цифрової спроможності місцевого рівня державного управління шляхом розвитку відповідної інфраструктури, підвищення цифрових компетентностей персоналу, уніфікації форматів і стандартів даних, забезпечення резервування каналів зв'язку та захисту інформації, а також інтеграції локальних цифрових сервісів до загальнодержавного й європейського інформаційного середовища.

Засвідчено трансформацію ролі громадянського суспільства у системі цивільного захисту, що проявилася у фактичному залученні волонтерів, громадських організацій, добровольчих пожежно-рятувальних формувань, суб'єктів господарювання та локальних спільнот до виконання завдань, пов'язаних з евакуацією населення, гуманітарною логістикою, облаштуванням місць тимчасового розміщення, наданням домедичної допомоги, локальним реагуванням та ліквідацією наслідків обстрілів. Обґрунтовано необхідність інституціоналізації такої участі шляхом нормативного визначення правового статусу добровольчих формувань, процедур їх реєстрації, підготовки та атестації, страхового і матеріального забезпечення, механізмів взаємодії з ДСНС та іншими суб'єктами цивільного захисту, а також включення відповідних спроможностей до планів реагування територіальних громад. Доведено, що інституційне поєднання державних, муніципальних, громадських і приватних ресурсів створює передумови для формування моделі спільної відповідальності за безпеку, у межах якої захист населення розглядається як результат узгодженої діяльності всіх залучених суб'єктів, а не виняткова функція державних органів.

З'ясовано, що забезпечення стійкості критичної інфраструктури та підтримання базових умов життєдіяльності населення в умовах тривалих криз набули самостійного функціонального значення у системі цивільного захисту. Розгортання мережі «Пунктів незламності», використання автономних джерел енергоживлення, резервних каналів зв'язку та місцевих центрів підтримки засвідчили спроможність державних і муніципальних структур оперативно формувати додаткові елементи інфраструктури соціальної стійкості під час масованих атак, блекаутів та тривалих перебоїв у наданні критичних послуг. Обґрунтовано необхідність інтеграції таких управлінських рішень до системи постійного стратегічного планування, розглядаючи їх не як ситуативні антикризові заходи, а як складові довгострокового забезпечення безперервності критичних функцій, територіальної стійкості та готовності громад до функціонування в умовах тривалих криз.

Обґрунтовано перехід на стратегічному рівні від періодичного реагування на окремі надзвичайні ситуації до постійного циклу оцінювання спроможностей, оновлення політик, коригування нормативно-правової бази, формування резервів та застосування вимірюваних індикаторів стійкості. Стратегічний огляд сфери цивільного захисту визначено інструментом, що має поєднати досвід війни, завдання повоєнної відбудови та євроінтеграційні зобов'язання України. Запропоновано авторський підхід до імплементації інноваційної моделі розвитку державного управління у сфері цивільного захисту через три взаємопов'язані зони узгодження з європейською системою: нормативну еквівалентність і процедурну сумісність, технічну інтероперабельність даних та інформаційних платформ, операційну конвергенцію спроможностей, підготовки, сертифікації і модулів реагування. Нормативна еквівалентність передбачає гармонізацію базових визначень, режимів, компетенцій і процедур. Технічна інтероперабельність – формування уніфікованих профілів даних, сумісних реєстрів, цифрових платформ, карт укриттів, маршрутів евакуації, ресурсів і критичних об'єктів. Операційна конвергенція – спільні тренування, сертифікацію персоналу та підрозділів, розвиток локальних добровольчих спроможностей і процедур взаємодії з координаційними структурами ЄС.

Розвинуто підходи до стратегічного планування в контексті європейської системи цивільного захисту. Установлено, що європейська практика характеризується переходом від фрагментарних оперативно-тактичних документів до інтегрованого довгострокового планування, яке поєднує правовий, інституційний, фінансовий і технологічний виміри. Основою такого планування є регулярна ідентифікація небезпек, оцінювання ймовірності та наслідків, визначення вразливостей і критичних функцій, формування профілів ризику територій та спрямування інвестицій у превенцію і готовність. Акцентовано на необхідності безперервного зворотного зв'язку, коли результати навчань, реальних інцидентів і післядійових оглядів стають підставою для перегляду припущень, пріоритетів, нормативних документів та ресурсного забезпечення. Визначено перспективність поєднання двох взаємодоповнювальних векторів стратегічного розвитку: посилення загальноєвропейських спроможностей, включаючи rescEU, механізми взаємодопомоги, координацію та інформаційний обмін, і модернізацію національної системи державного управління на принципах відкритості, субсидіарності, партнерства, інклюзивності та доказового прийняття рішень.

Обґрунтовано необхідність уніфікації підходів до звітування про ризики, наявні спроможності та результати функціонування системи цивільного захисту, стандартизації професійної підготовки персоналу, розширення практики спільних навчань, забезпечення технічної сумісності сил і засобів реагування, а також інтеграції стратегічного планування у сфері цивільного захисту з політикою забезпечення безперервності критичних послуг, охорони здоров'я, кіберстійкості, адаптації до зміни клімату та просторового розвитку. Запропоновано орієнтувати фінансове забезпечення відповідних заходів на довгострокове зниження очікуваних збитків, скорочення тривалості відновлення та підвищення стійкості територій, використовуючи інструменти програмно-цільового планування, багаторічного інвестиційного програмування, механізми державного та муніципального співфінансування, а також систему прозорих індикаторів результативності.

Доведено, що перспективна інноваційна модель розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України має ґрунтуватися на системному поєднанні досвіду функціонування в умовах повномасштабної війни, нормативно-правової модернізації, цифрової трансформації, зміцнення інституційної спроможності територіальних громад, інституціоналізації суспільної участі, підвищення стійкості критичної інфраструктури та стратегічної інтеграції до європейської системи цивільного захисту.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретико-методологічне обґрунтування розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України, в умовах європейської інтеграції як складного, багаторівневого та динамічного процесу, що охоплює трансформацію нормативно-правових засад, інституційної архітектури, організаційно-функціональних механізмів, цифрових інструментів, ресурсного забезпечення, міжсекторальної взаємодії та управлінської культури безпеки. За результатами дослідження сформульовано такі основні положення:

1. Установлено, що в сучасних умовах цивільний захист не може розглядатися винятково як система реагування на надзвичайні ситуації, оскільки його функціональний зміст істотно розширився та охоплює запобігання і управління ризиками, захист населення і територій, забезпечення стійкості та безперервності функціонування критичної інфраструктури й життєво важливих послуг, організацію евакуаційних заходів, гуманітарне реагування, післякризове відновлення та формування суспільної стійкості. Запропоновано розглядати цивільний захист як одну з ключових функцій держави у сфері національної безпеки, значення якої зростає в умовах воєнних загроз, децентралізації, цифрової трансформації, зміни клімату та інтеграції України до європейського безпекового простору.

2. Узагальнено історико-теоретичні засади становлення та розвитку системи цивільного захисту України, що дало змогу розглядати її еволюцію як послідовний перехід від фрагментарних захисних заходів і радянської моделі цивільної оборони до комплексної, кодифікованої та багатосуб'єктної системи державного управління. Визначено, що розвиток цієї сфери відбувався упродовж кількох послідовних етапів: пострадянської адаптації, інституційної консолідації, нормативної кодифікації, воєнно-адаптаційної трансформації та сучасного переходу до цифрово-мережевої моделі управління ризиками. Кожен із зазначених етапів сформував специфічні інституційні та нормативні нашарування, які й нині визначають розподіл повноважень, механізми координації та практику реагування на загрози. Водночас установлено, що визначальною закономірністю сучасної трансформації є поступовий перехід від переважно реактивної та вертикально організованої системи до інтегрованої моделі державного управління, у якій превентивність, стійкість, ризик-орієнтованість, міжвідомча взаємодія, участь територіальних громад і використання цифрової аналітики визначають ключові умови результативності цивільного захисту.

3. Обґрунтовано, що теоретичне осмислення державного управління у сфері цивільного захисту має ґрунтуватися на синтезі системного, структурно-функціонального, інституціонального, ризик-орієнтованого, мережевого, превентивного, адаптивного та ціннісно-гуманітарного підходів. Системний підхід дає змогу розглядати цивільний захист як цілісну сукупність взаємопов'язаних елементів і процесів, структурно-функціональний – визначати розподіл повноважень та функціональних ролей між рівнями і суб'єктами управління, інституціональний – оцінювати якість його нормативно-правового та організаційного забезпечення, ризик-орієнтований – забезпечувати диференційований розподіл ресурсів відповідно до рівня та характеру загроз, мережевий – розкривати значення горизонтальної взаємодії між органами державної влади, територіальними громадами, бізнесом та інститутами громадянського суспільства. Водночас превентивний та адаптивний підходи формують нову управлінську логіку, за якої пріоритетом державної політики стає не лише ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій, а передусім завчасне зниження вразливості населення і територій, підготовка до кризових впливів, забезпечення оперативного відновлення та посилення стійкості системи за результатами набутого досвіду.

4. Визначено, що суб'єктно-об'єктна архітектура державного управління у сфері цивільного захисту України має багаторівневий, міжсекторальний та динамічний характер. До суб'єктів управління віднесено Кабінет Міністрів України,

ДСНС, центральні органи виконавчої влади відповідної компетенції, місцеві державні та військові адміністрації, органи місцевого самоврядування, комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, операторів критичної інфраструктури, суб'єктів господарювання, добровольчі пожежно-рятувальні формування, громадські організації, волонтерські мережі, заклади освіти та наукові установи, а також населення як активного учасника забезпечення цивільного захисту. Об'єктами управлінського впливу є населення і території, захисні споруди, матеріальні резерви, системи оповіщення, потенційно небезпечні об'єкти та критична інфраструктура, а також процеси запобігання і підготовки, реагування, евакуації, відновлення та забезпечення безперервності критичних функцій. Така суб'єктно-об'єктна структура дає підстави розглядати цивільний захист не як статичну сукупність органів, служб і матеріальних об'єктів, а як динамічну систему управлінської взаємодії, що поєднує вертикальну координацію та розподіл повноважень із горизонтальними міжсекторальними зв'язками. Результативність її функціонування визначається узгодженістю дій суб'єктів управління, станом об'єктів захисту, достатністю ресурсного забезпечення, якістю та своєчасністю інформаційного обміну, стандартизованістю управлінських процедур і реальною спроможністю системи діяти в умовах комплексних та взаємопов'язаних загроз.

5. Доведено, що децентралізація суттєво трансформувала організацію державного управління у сфері цивільного захисту, посиливши роль територіальних громад як первинного рівня виявлення та оцінювання локальних ризиків, організації оповіщення й евакуації населення, забезпечення укриття, формування матеріальних резервів, підтримання життєво важливих послуг і здійснення первинного реагування на кризові ситуації. Водночас передача значної частини повноважень на місцевий рівень виявила істотну диференціацію фінансової, кадрової, технічної, організаційної та цифрової спроможності територіальних громад, що зумовлює нерівномірність рівня базової безпеки населення на різних територіях. Обґрунтовано, що зміцнення місцевого рівня цивільного захисту потребує не лише розширення повноважень органів місцевого самоврядування, а й забезпечення їх належною інституційною та ресурсною спроможністю, зокрема шляхом запровадження типових організаційних моделей з урахуванням масштабів і профілю ризиків територій, професіоналізації місцевих структур цивільного захисту, розвитку міжмуніципального співробітництва, підтримки добровольчих пожежно-рятувальних формувань, цифрового супроводу управлінських процесів, методичної підтримки з боку держави та механізмів ресурсного вирівнювання. Визначено також необхідність інтеграції заходів цивільного захисту до процесів просторового, бюджетного та інфраструктурного планування територіальних громад, що дасть змогу враховувати ризики та вимоги безпеки на етапі формування довгострокових управлінських рішень.

6. Установлено, що сучасні воєнні умови принципово змінили функціональне навантаження системи цивільного захисту України, оскільки надзвичайні ситуації дедалі частіше мають комбінований характер і поєднують наслідки ракетних та дронних атак, руйнування житлової забудови, ураження об'єктів критичної інфраструктури, пожежі, техногенні аварії, екологічні забруднення, перебої у водо-,

тепло-, енерго- та медичному забезпеченні, масове переміщення населення, інформаційні впливи та кіберзагрози. За цих умов цивільний захист фактично виконує завдання на межі гуманітарної безпеки, державної безпеки, критичної інфраструктури, охорони здоров'я, логістики, соціальної політики та оборонного управління. Зазначене зумовлює необхідність формування нової системи координації, у якій ДСНС, військові адміністрації, місцеве самоврядування, оператори критичних послуг, медичні служби, поліція, комунальні підприємства, волонтери і міжнародні партнери діють у межах єдиних протоколів, спільних ситуаційних платформ і узгоджених сценаріїв реагування.

7. Обґрунтовано, що одним із ключових напрямів розвитку державного управління у сфері цивільного захисту є перехід до ризик-орієнтованої моделі, за якої планування, фінансування, державний нагляд, інвестиції в інфраструктуру, навчання персоналу й населення, розміщення ресурсів і оцінювання результативності мають здійснюватися відповідно до профілю ризиків територій, об'єктів і секторів. Модель передбачає відмову від однакового формального набору заходів для всіх суб'єктів і перехід до диференційованого управлінського впливу, що враховує ймовірність загрози, масштаб можливих наслідків, ступінь вразливості, критичність функцій та здатність системи до відновлення. Важливим практичним результатом такого підходу має стати запровадження системи вимірюваних індикаторів готовності, спроможності та результативності, зокрема щодо часу оповіщення і реагування, доступності укриттів, рівня матеріальних резервів, готовності місцевих сил, частки критичних об'єктів з автономними системами, швидкості відновлення послуг і охоплення населення навчанням.

8. Доведено, що стійкість критичної інфраструктури є центральним елементом сучасної системи цивільного захисту, оскільки порушення роботи енергетики, водопостачання, транспорту, зв'язку, цифрових мереж, охорони здоров'я та комунальних систем швидко перетворює локальні інциденти на масштабні суспільні кризи. Обґрунтовано необхідність переходу від логіки відновлення окремих пошкоджених об'єктів до логіки проєктування інфраструктурної стійкості, що передбачає резервування джерел енергії, локальну генерацію, автономні режими роботи соціально важливих об'єктів, плани безперервності критичних функцій, сегментацію мереж, тестування готовності операторів, сценарне планування та захищений обмін інформацією про інциденти. Особливого значення набуває інституційне партнерство держави з приватними операторами критичної інфраструктури, які мають бути об'єктами державного нагляду, активними співучасниками планування, реагування, відновлення і підвищення стійкості територіальних громад.

9. Охарактеризовано значення цифрової трансформації у модернізації сучасної системи цивільного захисту. Обґрунтовано, що цифровізація є допоміжним інструментом та базовою умовою модернізації державного управління у сфері цивільного захисту. Сучасна система потребує інтегрованих реєстрів укриттів, критичних об'єктів, потенційно небезпечних виробництв, матеріальних резервів, пунктів допомоги, маршрутів евакуації, добровольчих формувань, джерел автономного живлення, стану інфраструктури й актуальних карт ризиків. Використання мобільних застосунків оповіщення, цифрових карт укриттів, сервісів

«Дії», електронних платформ евакуації та допомоги, геоінформаційних систем, ситуаційних центрів і відкритих публічних панелей підвищує швидкість прийняття рішень, прозорість, довіру та ефективність реагування. Водночас цифровізація породжує потребу у кіберстійкості, захисті критичних даних, резервному копіюванні, уніфікованих стандартах обміну інформацією, захищених каналах зв'язку і готовності до одночасних фізичних та кібер-інцидентів, що дозволяє розглядати кібербезпеку як невід'ємну складову цивільного захисту.

10. Установлено, що інноваційна модель розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України має поєднувати вертикальну керованість, горизонтальну мережеву взаємодію, цифрову аналітику, ризик-орієнтоване планування, участь громад, добровольців і бізнесу, інтеграцію науки й освіти, а також механізми постійного навчання на основі кризового досвіду. Її практичними елементами є система 112, елементи Incident Command System, інтегровані центри управління, оперативні штаби нового типу, цифрові платформи координації, офіцери цифрової трансформації в громадах, добровільні пожежно-рятувальні формування, публічно-приватні партнерства, карти укриттів, мобільні застосунки оповіщення, платформи стійкості та згуртованості, а також стандартизовані процедури спільних навчань. На відміну від попередньої моделі, що значною мірою орієнтувалася на реагування, запропонована модель спрямована на проактивне управління ризиками, превенцію, адаптацію, безперервність критичних функцій і відновлення за принципом підвищення стійкості.

11. Обґрунтовано, що інститути громадянського суспільства, волонтерські мережі, добровольчі пожежно-рятувальні формування, благодійні організації, суб'єкти господарювання та локальні спільноти мають бути інтегровані до системи цивільного захисту як повноцінні учасники спільної відповідальності за безпеку населення і територій. Досвід функціонування системи цивільного захисту в умовах війни засвідчив, що у перші години та дні після виникнення кризових подій саме місцеві жителі, добровольці, суб'єкти господарювання, громадські організації та комунальні служби нерідко забезпечують евакуацію населення, надання первинної допомоги, тимчасове розміщення постраждалих, локальну логістику, інформування населення та підтримання життєво важливих послуг. Водночас така участь потребує переходу від ситуативного залучення до інституційно врегульованої взаємодії шляхом визначення правового статусу добровольчих формувань, встановлення процедур їх підготовки та сертифікації, страхового й матеріального забезпечення, дотримання вимог охорони праці, а також визначення механізмів координації з ДСНС, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами цивільного захисту. Запропонований підхід створює передумови для переходу від переважно державоцентричної моделі цивільного захисту до моделі «всього суспільства» (whole-of-society approach), у межах якої забезпечення безпеки розглядається як результат скоординованої взаємодії державних і муніципальних органів, громадянського суспільства, приватного сектору та локальних спільнот.

12. Узагальнено досвід функціонування системи цивільного захисту України в умовах повномасштабної війни та визначено напрями його інституціоналізації у нормативно-правових, організаційних і цифрових механізмах державного управління. Доведено, що нормативно-правове забезпечення цивільного захисту

України в умовах воєнного стану зазнало істотної трансформації, яка виявилася у розширенні змісту та завдань цивільного захисту в особливий період, уточненні компетенції відповідних суб'єктів, імплементації окремих вимог міжнародного гуманітарного права, нормативному врегулюванні питань маркування об'єктів і персоналу цивільного захисту, посиленні ролі ДСНС в організації евакуаційних заходів, а також закріпленні повноважень органів місцевого самоврядування щодо утримання захисних споруд, формування матеріальних резервів, функціонування систем оповіщення та розвитку місцевих сил цивільного захисту. З'ясовано, що в Україні сформовано низку управлінських практик, які мають потенціал для інституціоналізації як складові модернізованої системи цивільного захисту, зокрема проведення масштабних евакуаційних операцій, розгортання «Пунктів незламності», функціонування цифрових карт захисних споруд, використання мобільних засобів оповіщення та цифрових каналів інформування населення, проведення інформаційних кампаній з питань безпеки, залучення волонтерських і громадських ресурсів, оперативну взаємодію ДСНС з територіальними громадами, використання цифрових державних сервісів для інформування населення, інтеграцію гуманітарної допомоги до кризових механізмів реагування, розвиток локальних центрів безпеки та підвищення уваги до автономності функціонування критичних об'єктів. Визначено, що подальше вдосконалення нормативно-правових та організаційних механізмів має здійснюватися у напрямі їх узгодження з європейськими підходами до управління ризиками, забезпечення стійкості критичної інфраструктури, кіберстійкості, захисту цивільного населення, організації взаємодопомоги та транскордонного реагування, фінансування превентивних заходів і забезпечення післякризового відновлення.

13. Визначено, що європейська інтеграція України у сфері цивільного захисту є багатовимірним державно-управлінським процесом, що охоплює забезпечення еквівалентності нормативно-правових підходів, процедурної та технічної сумісності, операційної конвергенції спроможностей, проведення спільних навчань, професійної підготовки та сертифікації персоналу, взаємного визнання відповідних спроможностей, інтероперабельності цифрових платформ і даних, інтеграції до європейських механізмів координації та участі у спільних операціях реагування. Обґрунтовано, що інтеграція України до європейського простору цивільного захисту має здійснюватися не шляхом механічного перенесення нормативних положень та організаційних моделей Європейського Союзу, а через їх адаптацію до національних умов, зумовлених тривалим збройним конфліктом, високим рівнем вразливості критичної інфраструктури, децентралізованою організацією публічної влади, значною роллю добровольчих і волонтерських спроможностей та необхідністю забезпечення швидкого й стійкого відновлення. Доведено, що інтеграційний процес має потенціал зворотного впливу: практичний досвід України у реагуванні на тривалі та взаємопов'язані воєнні, гуманітарні, інфраструктурні й енергетичні кризи може бути використаний для розвитку європейських підходів до цивільного захисту, зокрема щодо організації реагування на комбіновані загрози, які одночасно охоплюють фізичні руйнування, порушення критичних послуг, масові переміщення населення, гуманітарні потреби та цифрові інциденти.

14. Запропоновано імплементаційну логіку інтеграції авторської інноваційної моделі розвитку державного управління у сфері цивільного захисту до європейського

простору, що ґрунтується на трьох взаємопов'язаних контурах: нормативному, спрямованому на забезпечення еквівалентності правового регулювання та процедурної сумісності; технічному, орієнтованому на досягнення інтероперабельності даних і цифрових платформ; операційному, спрямованому на конвергенцію спроможностей, підходів до підготовки та сертифікації персоналу, спільних навчань і модулів реагування. Нормативний контур передбачає гармонізацію базових визначень, режимів функціонування, компетенцій, управлінських процедур і стандартів у сфері цивільного захисту. Технічний контур охоплює формування уніфікованих профілів даних, сумісних реєстрів, геоінформаційних сервісів, цифрових платформ та захищених каналів інформаційного обміну. Операційний контур передбачає впровадження сумісних процедур управління та координації, модульних підходів до реагування, систем професійної підготовки й сертифікації персоналу, проведення транскордонних навчань, а також розвиток механізмів прийому та надання міжнародної допомоги. Запропонована структура дає змогу трансформувати європейську інтеграцію з декларативного політичного орієнтира на керований державно-управлінський процес, що передбачає визначення послідовних етапів реалізації, відповідальних суб'єктів, ресурсних і фінансових інструментів, вимірюваних індикаторів прогресу та механізмів постійного моніторингу й удосконалення. Сформульовано науково обґрунтоване положення, відповідно до якого перспективна інноваційна модель розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України має характеризуватися ризик-орієнтованістю, цифровою інтегрованістю, мережевою організацією, інституційною спроможністю, гуманітарною спрямованістю та функціональною сумісністю з європейськими підходами. Її стратегічна спрямованість полягає у забезпеченні реального захисту життя, здоров'я, прав і безпеки людини через комплексне управління ризиками, зниження вразливості населення і територій, забезпечення безперервності критичних функцій, оперативне та скоординоване реагування, інклюзивну комунікацію, зміцнення соціальної згуртованості та відновлення на засадах підвищення стійкості до майбутніх загроз..

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

А. У яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Кривошликов С. Ф., Тимошенко О. О. Система аналізу загроз цивільній безпеці: публічно-управлінський аспект. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. Випуск 35. С. 184–188. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.35.35> (Особистий внесок здобувача: досліджено комплексний підхід до аналізу загроз цивільній безпеці).
2. Дмитрова О. С., Гончарова К. Г., Кривошликов С. Ф. Стратегія розвитку системи економічної безпеки України в умовах сьогодення. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. Том 34 (73). № 6. С. 159–162. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.6/25> (Особистий внесок здобувача: обґрунтовано необхідність врахування у довгостроковому плануванні систем безпеки ризиків та загроз воєнного часу).

3. Дмитрова О. С., Гончарова К. Г., Кривошликов С. Ф. Національна система оцінки загроз як вагома частина державного стратегічного управління. *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. 382–386. DOI: <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.4.51> (Особистий внесок здобувача: деталізовано роль системи оцінки загроз у стратегічному управлінні безпекою на національному рівні).

4. Дмитрова О. С., Карпова К. В., Кривошликов С. Ф. Сучасні підходи до визначень загроз та ризиків економічній безпеці України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. Випуск 38. С. 184–188. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.38.33> (Особистий внесок здобувача: розроблено класифікація загроз за видами безпеки).

5. Лисенко С. О., Кривошликов С. Ф. Методологія використання сучасних технологій для завдань цивільної безпеки України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. Том 34 (73). № 2. С. 145–150. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.2/25> (Особистий внесок здобувача: досліджено перспективи використання сучасних технологій для завдань цивільної безпеки України).

6. Терещук О. Д., Кривошликов С. Ф. Діагностика загроз міжнародній безпеці по мотивах Давосу-2024. *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2024. № 1. С. 133–137. DOI: <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.1.21> (Особистий внесок здобувача: досліджено питання достовірності прогнозування загроз з урахуванням розвитку технологій).

7. Кривошликов С. Ф. Стратегічні засади державного управління в побудові інтегрованої системи національної безпеки України на прикладі Німеччини та країн Європейського Союзу. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 8 (38). С. 260–269. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-8\(38\)-260-269](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-8(38)-260-269)

8. Кривошликов С. Ф. Цивільна безпека в глобалізованому світі: виклики цифрової гегемонії. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 8 (16). С. 630–639. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-8\(16\)-630-639](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-8(16)-630-639)

9. Кривошликов С. Ф. Цивільна безпека під час воєнного вторгнення та постійних кібератак. *Наукові інновації та передові технології* (Серія «Управління та адміністрування»). 2025. № 8 (48). С. 193–202. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-8\(48\)-193-202](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-8(48)-193-202)

10. Кривошликов С. Ф. Методологічні засади класифікації принципів забезпечення цивільного захисту України в умовах воєнних та гібридних загроз. *Наукові перспективи*. 2025. № 9 (63). С. 261–273. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9\(63\)-261-273](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-9(63)-261-273)

11. Кривошликов С. Ф. Об'єктно-суб'єктна архітектура державного управління у сфері цивільного захисту: інституційно-правовий аналіз. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 9 (17). С. 638–648. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9\(17\)-638-648](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9(17)-638-648)

12. Кривошликов С. Ф. Функціональні повноваження та завдання державного управління у сфері цивільного захисту України: нормативно-інституційний аналіз. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 9 (49). С. 200–211. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9\(49\)-200-211](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-9(49)-200-211)

13. Кривошликов С. Ф. Державне управління цивільною безпекою України в умовах повномасштабної агресії. *Електронний науковий періодичний журнал «Успіхи і досягнення у науці»* (Серія «Управління та адміністрування»). 2025. № 12 (22). С. 1007–1018. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12\(22\)-1007-1018](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-12(22)-1007-1018)

14. Кривошликов С. Ф. Стратегічне планування державного управління цивільною безпекою: від реагування до управління ризиками. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 12 (52). С. 171–182. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12\(52\)-171-182](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-12(52)-171-182)

15. Кривошликов С. Ф. Модернізація державного управління цивільною безпекою України в умовах війни. *Наукові перспективи*. 2025. № 12 (66). С. 365–376. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-12\(66\)-365-376](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-12(66)-365-376)

16. Кривошликов С. Ф. Європейська інтеграція як чинник модернізації державного управління у сфері цивільного захисту України. *Електронний науковий періодичний журнал «Успіхи і досягнення у науці»* (Серія «Управління та адміністрування»). 2026. № 3 (25). С. 979–990. DOI: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-3\(25\)-979-990](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-3(25)-979-990)

Статті, опубліковані у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus:

17. Shvets Tetiana, Shestakova Svitlana, Kryvoshlykov Serhii, Lohvynenko Viktoriia, Uliana Butrynovska. Enhancing student's social abilities via cooperative learning and project-based teaching methods: Pedagogical approaches and beneficial outcomes. *Multidisciplinary Reviews*. 2024. Vol. 7.. DOI: <https://doi.org/10.31893/multirev.2024spe022> **Scopus**. (Особистий внесок здобувача: обгрунтовано необхідність розробки конструктивних стратегій взаємодії зі студентами та молоддю для розвитку фундаментальних соціальних навичок, зокрема і в контексті забезпечення цивільного захисту).

18. Amelin O, Pyniaha R, Zaloznyi R, Dmytrova O, Kryvoshlykov S. Investigation of Criminal Offences in the Field of Official Activity: Analysis of International Experience and the Possibility of its Application in Ukraine. *International Annals of Criminology*. 2025. Vol. 63, No. 4. P. 768–790. DOI: <https://doi.org/10.1017/cri.2025.10110> **Scopus**. (Особистий внесок здобувача: досліджено перспективи провадження найкращих міжнародних практик для покращення статистики виявлення правопорушень у безпековій сфері).

19. Yavorska L., Mukhina G., Kryvoshlykov S., Masliuk A., & Sobkova S. (2026). Psychological support for witnesses in war-related criminal proceedings. *Revista Cubana De Medicina Militar*. 2026. Vol. 55, No. 2. Art. e026077177. URL: <https://revmedmilitar.sld.cu/index.php/mil/article/view/77177> **Scopus**. (Особистий внесок здобувача: проаналізовано моделі психологічної підтримки осіб, що постраждали в умовах війни).

20. Karabin O., Lupak N., Vugar I., Salmanov O., Kryvoshlykov S., Onyshkiv Z. Use of Artificial Intelligence Models in Educational Data Management to Support Pedagogical Decisions. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology* 2026. Vol. 104, No. 4. P. 499–514. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18824453> **Scopus**. (Особистий внесок здобувача: проаналізовано перспективи використання моделей штучного інтелекту в управлінні даними).

Статті у інших зарубіжних наукових виданнях

21. Kryvoshlykov S. Genesis of civil-protection systems in EU member states: a state-administrative perspective. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2025. No 2. P. 72–78. DOI: <https://doi.org/10.61345/1339-7915.2025.2.11>

22. Kryvoshlykov S. Multi-layered defense against carrier-configured UAVs: from camouflage to close-range counter-FPV: *Łódzkie Studia Humanistyczne*. 2025. No. 3. P. 73–79. DOI: <https://doi.org/10.32782/2956-333X/2025-3-8>

В. Які додатково відображають наукові результати дисертації:

Тези конференцій, круглих столів, комунікативних заходів:

23. Кривошликов С. Міжнародний досвід захисту від надзвичайних ситуацій, як дороговказ у галузі державної безпеки. *Посилення спроможностей СБ України та взаємодія зі складовими сектору безпеки і оборони* (27 вересня 2024 року) : зб. матер. міжвідомч. наук.-практ. конф. : у 2-х ч. Ч. 1. Київ : НА СБ України, 2024. С. 119–122.

24. Кривошликов С. Ф. Державне управління у сфері цивільного захисту як інструмент соціального захисту населення в умовах криз. *Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток*: Збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. (м. Львів, 18 грудня 2025 року). Львів, 2026. С. 164–168. URL: <https://indico.ldubgd.edu.ua/event/70/attachments/837/1050/CP%20БІРНИК%20мат%20Конференції%2018.12.25.pdf>

25. Кривошликов С. Ф., Грибенюк В. О. Трансформація парадигми корпоративної безпеки підприємств критичної інфраструктури в умовах воєнного стану. *Виклики майбутнього: трансформації, стратегії адаптації та стійкість у міждисциплінарному вимірі*: Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених (26 грудня 2025 р.). Чернігів : ЗВО «Університет трансформації майбутнього», 2025. С. 315–316. URL: <https://repository.uft.in.ua/index.php/omp/catalog/view/147/152/493> (Особистий внесок здобувача: досліджено особливості корпоративної безпеки підприємств критичної інфраструктури в умовах воєнного стану).

26. Кривошликов С. Ф. Антикризова модель державного управління у сфері цивільного захисту: адаптація до воєнних і техногенних ризиків. *Суспільні трансформації і безпека: людина, держава, соціум* : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (15 січня 2026 р.). Львів : Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», 2026. С. 258–260. URL: https://li-maup.edu.lviv.ua/uploads/media/content/Nauka_Materialy%20Mizhnarodnoi%20konferentsii%20%20SUSPILNI%20TRANSFORMATsII%20I%20BEZPEKA%20LIuDYNA,%20DERZhAVA,%20SOTsIUM%2015012026.pdf

27. Кривошликов С. Ф. Державне управління цивільною безпекою: інституційна спроможність, ризик-орієнтоване планування та євроінтеграційні орієнтири. *Modern science: trends, challenges, solutions. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference*. (January 17–19, 2026). Liverpool, United Kingdom: Cognum Publishing House, 2026. P. 389–392. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2026/01/MODERN-SCIENCE-TRENDS-CHALLENGES-SOLUTIONS-17-19.01.26.pdf>

28. Кривошликов С. Ф. Інституційні механізми державного управління у сфері цивільної безпеки населення. *Science and education: synergy of innovation. Proceedings*

of the 6th International scientific and practical conference (January 26–28, 2026). Berlin, Germany: MDPC Publishing, 2026. P. 302–305. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2026/01/SCIENCE-AND-EDUCATION-SYNERGY-OF-INNOVATION-26-28.01.26.pdf>

АНОТАЦІЯ

Кривошликов С. Ф. Розвиток державного управління у сфері цивільного захисту України в умовах європейської інтеграції. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку. – ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом». – Київ, 2026.

У дисертації здійснено комплексне теоретико-методологічне обґрунтування розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України в умовах європейської інтеграції та розроблено цілісну концепцію його трансформації відповідно до сучасних безпекових викликів. Розкрито загальнотеоретичні засади організації державного управління у сфері цивільного захисту та визначено закономірності його еволюції від моделі цивільної оборони до багаторівневої системи управління ризиками і стійкістю.

Доведено, що децентралізація суттєво трансформувала роль територіальних громад, які набувають значення первинного рівня управління ризиками, забезпечення локальної стійкості та першого реагування. Розкрито трансформацію функціонального навантаження системи цивільного захисту в умовах повномасштабної війни та доведено необхідність переходу до ризик-орієнтованої моделі державного управління, заснованої на профілюванні ризиків і використанні вимірюваних індикаторів готовності, спроможності та результативності. Обґрунтовано положення про стійкість критичної інфраструктури як центральний елемент сучасної системи цивільного захисту. Визначено системоутворювальну роль цифрової трансформації у модернізації цивільного захисту та необхідність розвитку інтегрованих реєстрів, геоінформаційних систем, ситуаційних центрів, цифрових карт ризиків і укриттів, мобільних систем оповіщення, захищених каналів інформаційного обміну та механізмів кіберстійкості.

Наукова новизна одержаних результатів полягає насамперед у розробленні концептуальної інноваційної моделі розвитку державного управління у сфері цивільного захисту України та обґрунтуванні механізмів її практичної реалізації в умовах європейської інтеграції. Визначено імплементаційну логіку інтеграції авторської моделі до європейського простору цивільного захисту через взаємопов'язані нормативний, технічний та операційний контури. Європейську інтеграцію розглянуто як керований державно-управлінський процес, що охоплює забезпечення нормативної еквівалентності та процедурної сумісності, технічної інтероперабельності даних і цифрових платформ, операційної конвергенції спроможностей, підготовки та сертифікації персоналу, спільних навчань і модулів реагування. Обґрунтовано двосторонній характер євроінтеграційної взаємодії, за якого поряд з адаптацією української системи до європейських підходів

забезпечується використання власного досвіду України для розвитку європейських практик цивільного захисту, сформованого в умовах тривалої та взаємопов'язаної воєнної, інфраструктурної, енергетичної, гуманітарної й цифрової кризи.

Ключові слова: державне управління, цивільний захист, Єдина державна система цивільного захисту, європейська інтеграція, національна стійкість, ризик-орієнтоване управління, надзвичайні ситуації, воєнний стан, критична інфраструктура, цифровізація, кіберстійкість, територіальні громади, ДСНС, добровольчі рятувальні формування, Пункти незламності, міжнародне гуманітарне право, Механізм цивільного захисту ЄС.

ANNOTATION

Kryvoshlykov S. F. Development of public administration in the field of civil protection of Ukraine in the context of European integration. – *Qualification scientific work in the form of a manuscript.*

Dissertation for the degree of Doctor of Science in Public Administration in the specialty 25.00.05 – public administration in the field of state security and public order protection. – PrJSC «Higher educational institution «Interregional Academy of Personnel Management». – Kyiv, 2026.

The dissertation provides a comprehensive theoretical and methodological substantiation of the development of public administration in the field of civil protection in Ukraine in the context of European integration and develops a holistic concept for its transformation in response to contemporary security challenges. The relevance of the study is determined by the systemic transformation of the security environment caused by the full-scale armed aggression against Ukraine, the intensification of military, technological, environmental, infrastructural, digital, information and humanitarian risks, the need to ensure the resilience of the critical functions of the state and territorial communities, as well as Ukraine's deeper integration into the European civil protection framework.

The purpose of the dissertation is to provide theoretical and methodological substantiation and to develop a holistic concept for the advancement of public administration in the field of civil protection in Ukraine in the context of European integration, aimed at establishing a risk-oriented, innovative, network-based, institutionally capable, humanitarian-oriented and European-compatible governance model. The methodological framework of the study comprises a set of general scientific, special scientific and interdisciplinary methods, including dialectical, systemic, structural-functional, institutional, comparative, regulatory and legal, and forecasting methods, as well as the method of generalisation and the risk-oriented approach.

It is demonstrated that decentralisation has significantly transformed the role of territorial communities, which are becoming the primary level of risk management, local resilience and first response. Asymmetries in the financial, human-resource, technical, organisational and digital capacities of communities are identified, and directions for strengthening such capacities are substantiated.

The resilience of critical infrastructure is substantiated as a central element of the contemporary civil protection system. An approach to ensuring the continuity of critical functions is further developed, incorporating redundancy, autonomy, scenario planning, digital monitoring, intersectoral coordination and partnerships between the state and critical

infrastructure operators. The system-forming role of digital transformation in the modernisation of civil protection is determined, together with the need to develop integrated registers, geographic information systems, situation centres, digital risk and shelter maps, mobile warning systems, secure information exchange channels and cyber-resilience mechanisms.

The scientific novelty of the obtained results lies primarily in the development of a conceptual innovative model for the advancement of public administration in the field of civil protection in Ukraine, integrating risk-oriented, digital, network-based, institutional, humanitarian and European integration components and encompassing the entire governance cycle – from risk identification and assessment, preventive planning and preparedness to operational response, continuity of critical functions, post-crisis recovery and adjustment of public policy based on lessons learned. A scientific definition of Ukraine's wartime experience in the field of civil protection as an empirical basis for shaping a new model of public administration of civil resilience is proposed, and the necessity of institutionalising governance practices developed during the full-scale war is substantiated.

An implementation framework for integrating the author's model into the European civil protection framework through interconnected regulatory, technical and operational dimensions is developed. European integration is conceptualised as a managed public administration process involving regulatory equivalence and procedural compatibility, technical interoperability of data and digital platforms, and operational convergence of capacities, training, certification and response modules. The reciprocal nature of European integration is substantiated, whereby Ukraine not only adapts European standards but is also capable of enriching the European system with its unique experience of civil protection functioning under conditions of a prolonged combined military, infrastructural, energy, humanitarian and digital crisis.

The practical significance of the research results lies in their potential application to improve the Unified State Civil Protection System, update the regulatory and legal framework, develop national and local resilience programmes, strengthen territorial civil protection subsystems, modernise warning systems, shelters, digital registers and situation centres, improve public-private partnership mechanisms and volunteer engagement, and enhance professional training for the contemporary civil protection system. The proposed concept is aimed at establishing a human-centred system of public administration whose strategic outcomes include the protection of human life, health, rights and safety, reduction of territorial vulnerability, continuity of critical functions, effective emergency response, and recovery based on the principle of building greater resilience.

Key words: public administration, civil protection, Unified State Civil Protection System, European integration, national resilience, risk-oriented governance, emergencies, martial law, critical infrastructure, digitalization, cyber resilience, territorial communities, State Emergency Service of Ukraine, voluntary rescue formations, Points of Invincibility, international humanitarian law, Union Civil Protection Mechanism.

Наклад 100. Папір офсетний. Ум.-др. арк. 1,9.
Підписано до друку 15.09.2026. Замовлення 211.

Надруковано в «МП Леся».
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи серія ДК № 892 від 08.04.2002.

«МП Леся»
03148, Київ, а/с 115.
Тел./факс: (066) 60 50 199, (068) 126 49 26
E-mail: lesya3000@ukr.net